

SAPSAPPIT

Folktales

Stories and Illustrations

by

Miss Edith Bacbac

Mrs. Noelle de Castro

Mr. George Ged-ang

with the help of

Miss Marjorie Draper

Miss Judy Wallace

SUMMER INSTITUTE OF LINGUISTICS-PHILIPPINES, INC.
TRANSLATORS 1973 PUBLISHERS

Published

in cooperation with
Bureau of Public Schools
and
Institute of National Language
of the
Department of Education and Culture
Manila, Philippines

1073 - 330
Printed in the Philippines

FOREWORD

Some of the glory of the Philippines lies in the beautiful variety of people and languages within its coasts. It is to the great credit of the national leadership over the years that no attempt has been made to destroy this national heritage. The goal has been instead to preserve its integrity and dignity while building on this strong foundation a lasting superstructure of national language and culture.

The present book is one of many designed for this purpose. It recognizes the pedagogical importance of dividing literacy and second-language learning into two steps—literacy being the first. When a student has learned to read the language he understands best, the resulting satisfaction in his accomplishment gives the drive and confidence he needs to learn the national language. His ability to read, furthermore, is the indispensable tool for the study this program will require.

The Department of Education of the Philippines is proud to present this latest volume in a nationwide series designed to teach the national language through literacy in the vernaculars. It will strengthen both the parts of the nation and the whole.

JUAN L. MANUEL
Secretary

FOREWORD

One of the noble aims of Education is to equip every citizen to participate meaningfully in his society and to share in shaping the destiny of his country. Providing literacy instruction in each man's vernacular is a basic step in realizing this goal. To promote this purpose the Summer Institute of Linguistics works in agreement with and under the auspices of the Department of Education in the preparation of instructional and supplementary reading materials for the various Cultural Minorities of our country.

The Bureau of Public Schools takes pleasure, therefore, in presenting this volume of literacy material which is part of its list of approved supplementary reading materials prepared for use by the Public School in the areas using the vernacular of these materials.

LICERIA BRILLANTES SORIANO
Director of Public Schools

Preface - English

Here are a few folktales which were told by our old folks before, and been handed down from one generation to another. Because of the feeling that there will come a time when these folktales will be forgotten, they were written for this book during the Writer's Workshop conducted by the Summer Institute of Linguistics from September to November, 1973. It was attended by three teachers from Sagada.

The Pilipino translation, which is the second half of the book is done with the hope that it will help solve the problem of the lack of reading materials in Pilipino in the schools.

Preface - Kankanay

Naayda di negabis ay sapsappit ay sinapsappit di aman-a ya inin-a id kasin ay ninsosoblatan nan kaipo-ipogaw. Gapo ta kaneg wadanto nan timpo ay maamas dana naisolat isnan liblo ay naay issan Writer's Workshop ay inpangolon nan Summer Institute of Linguistics isdin September inggana ay November, 1973. Tolo ay men-is-isolo ay I-Sagada nan nin-atindal sina.

Naisolat abes nan kaikwaniyan datona isnan kali ay Pilipino ta baleng makatulong ay mangsolbar isnan problema panggep nan kakulang di mabasbasa is Pilipino isnan os-oskilaan.

DA PALPAL-AMA KEN PALPAL-IKING

DA PALPAL-AMA KEN PALPAL-IKING

Wada kano san sin-aloyos ay da Palpal-ama ken Palpal-iking. Madododowa da. Olay enda menpasyal menkokoyog da. No enda es mensama menbadbadangda.

Issan esa ay agew kinwanin Palpal-ama ken Palpal-iking. "Entamensaba ta waday eskan ta is kapi."

"Owen samet," kanan Palpal-iking. "Id wani ay ngingmina am-in nan kangiden siya mo is-ek tako am-in nan masapol tako." Daet siya san inikkan da

Wiiwiit daet alaen Palpal-iking san baona et ena ilan san aloyos na. Osto'y omdan issan segpan wada si Palpal-ama ay bomala. "Osto'y ennak koma ilan sika."

"Nawiit si Ina ay nagido. Nen-oto na nan senget ko daet manggido ay nasapa."

Dada'tomey. Omdan da pay issan ilit da't wada san dinasngan da.

"Gawis na tay adi kalilingban dapay adi es palalo ay maisasangsang. Nan lota na dapay gawis," kanan Palpal-ama.

"Siya et adi," kanan es san aloyos na. Dada't sila-silaten san aas ya san bollos, dada pay logaman san sibit. Masdem pay dada't somaa. Osto pay ay malabi daet omey si Otot et ena kankanan:

Kipkipaas, kipaas, tomob-tobo ka'y aas.

Kibkibollos, kibollos, tomob-tobo ka'y bollos.

Kibkibiit, kibiit, tomob-tobo ka'y sibit.

Daet tet-ew kasi totobo san nasila-silat ay aas, ya bollos ya san sibit.

Osto payay mawakgat daet omey da Palpal-ama ken Palpal-iking ay en mangpoo koma's san lagam. Mendad-aan da dapay kankanan Palpal-iking: "Sapay koma ta kawasen ta ay manggobang sidi ta isapsapa ta ay mang-esek. Kaneg mengkegang."

"Owen, waay makwas di. No samet is mamingsan data't kanan ta makkey nan am-ata ta bomadang da ay manggobang."

"Owen, data pay kanan ta bomadang abes da
ina ay men-esek." Siya di dada pay mentiktikig.

Omdan da pay dada't ilan ay nabobootan nan
sinabaan da. "Ayke pay ngen siya na san sinabaan
ta," Kanan Palpal-ama. "Teken samet nan inali
ta." Dapay adi tomba san aloyos na. Ilana pay
daet aped tomatakdeg ay kaneg Batang. Dana't
men-iwegweg.

"Ay dedenggem nan kankanak?"

Esa pay dadlo maimowasan. Dama't kananen:
"Sino di? Ngan nan kankanam.

"Teken samet nan inney ta," Kasina kanan.

"Daen aped teken. Siya na. Ay mo sino
bawet nan omaamis ay nangikkan sina. Mo daet
wada'y mamaslat kendaita ya kana na en membaes.
Ngem maid met nemnemek si nembasbasolak. "Ay mo
sak-en ya wada. Maid met dedan. Mo daet bawet
wada'y men-apos. Ngem datan en men-anget.
Sabaan ta bawet. Waay met adi en omali kasinay
mangikkan is na." Dadaet ilogi ay kasin mensilat

Dapay abes maisokat si Otot et ena kasin patobowen.

Mawakgat pay daet omey kasin san sin-aloyos. Pinakkey da san am-ada ay bomadang issan gobang. Osto abes ay omdan da daet siya dedan. Aped daet kasi-tatakdeg sidi.

"Et ay into pay di sinabaan yo. Bakene't adi obpay saba'y inali yo's na. Olay koma es no adi dakami dayo pay kananen omali ta aped mentatanged sina," kanan san Aman Palpal-ama. Dada't taynan daida et enda't manga-iw.

Dapay mataynan nan lallalaki et mennemnem da no ngan di ikkan da. Maaw-awni pay daet kalanagto si Palpal-ama et kanana:

"Wada nan ikkenta. Sabaan ta kasin ta sata't saaben. Ta no dinatngan ta no sino na data't abes ibae-baes. Daet siya san ingkan da. Makalugam da dapay nasdem. Dadaet mengga issan benget na. Osto pay tet-ew ay malabi daet wada kasin si Otot. Dedengngen da pay dada't bomala.

Ilan da pay daet Otot. Dada't mendepap.

"Sik-a obpay nan mangawkawas isnan beyay.
Bayadam na. Pomidit ka's nan bato ta tegtegen ta
na," Kanan Palpal-ama.

Daet mensegseg-ang si Ototo danapay kankanan:
Adikayo, adikayo ta it-itdok nan beyko."

"Sino'y mangwani en waday baey mo. Ya ngan
di alaen mi is baey mo," dada pay kankanan.
Dapay ipapatin Otot en wada.

"Ngem padasenta kad baw iman, kanan
Palpal-iking." Dada't on-on-onoden. Omdan da pay
issan tekaw daet kalanol-ok si Otot. "Ay, ay.
Naay obpay kanan tona en mangselselat. Alaem san
ispolo ta sub-onan ta." Osto pay dengngen Otot
daet bomala et kasin mensegseg-ang. Dada't es
kasin kanan: "Kadya iman. Ngem kasin mangselselat
na mentegteg ta nan iko na." Dada't es
kasin on-on-onoden. Omdan da pay issan leyang
daet kasin kalanol-ok. Nakaligetet san dowa
et mensegeb da san liyang. Isisin-eng pay Otot

san apoy danat tokaban san segpan et kanana ken daida. "Adiyo segben nan baey ko. Sanggep kayo bawet." Dadaet songgep. Osto pay ay wada da issan leem dada't ilan nan mensil-sileng ya samil-sileng ay gangsa. Mentamaang da pay daet wada es nan kidlo ya nan landok ay naisasakkey isnan suli. Kedeng dana is wada's di. Daet kanan Otot:

"Mempili kayo isnan dowo ay naay si alaen yo. Gangsa wenno nan landok ya kidlo."

Dadaet menggogowadan nan gangsa. Si Palpal-ana tay siya san daddakdake daet mangabak. Men-ag-aga si Palpal-iking sisi. Bolligana et san gangsa et omom-ona.

"Adi ka men-aga," ay kanan Otot. Olay teteteen dana ngen wada nan silbi da. Nan pias ad Kasapo no maid es'y siping. Denggem bawet ta itdok nan ikkam ay mang-osal." Dana't alaen nan kidlo et kanana:

Ikidkidlok nan kidlo, mabalbuliw kay bobo! Daet tet-ew mapapalato nan makan. Dana't alaen

abes nan landok et kanana: Oy-oy-oyek nan landok.
mabolboliw binokboki! Daet tet-ew madodoyo nan
lang-ay. Esa pa'y dadlo men-ammeng, dana pay
alaen.

"Ilan, ay mabalin adi ay payew mo ya talaken
mo na." Danaet alaen et omonod. Datngana si
Palpal-ama isnan daan. Dadaet menboweg ay
soma. Omdan da pay isnan soban daet bumala
nan kaipo-ipogaw tay sumil-sili nan gangsa.

"Siya di san anak mi, nan nanggegen si
gangsa," kanan Inan Palpal-iking.

"Into nan Anak mo's di. Siya di's
Palpal-ama tay dakdakdake," kanan san ipogaw.

Omdan da pay tet-ew daet kanan Palpal-ama:
"Inalak nan gangsa tay maid abot Palpal-iking
isnan dama. Nendama kami no sino nan mangala
daet maabak." Dadaet amme-ammengen. Daes inan
Palpal-iking dada't ikakamo et komaan da is
panggep di bain da.

Omdan pay si Palpal-iking daet nasmaslat si

inana. "Ngan pay di otom isnan kidlo ya landok ay sana?"

"Maid tet-ew mattek ken sika," Kanan es ama na. Dana pay alaen et men-ipat-o na nan landok ken siya. Men-ag-aga et si Palpal-iking dana pay alaen san kidlo ya landok et omey id ili. Mendaddad-aan et sidi. Malabi pay dana't datngan san bawi. Daet songgep et alana san landok ya kidlo dana pay ikkan san kanwanin Otot. Makakan pay daet maseyep. Siya na san ing-ing-ingkana issan bawi ay deey si nadandan.

Wada pay san esa'y agew daet wada san en nangaiw ay omilleng issan bawi. Isin-eng da pay daet si Palpal-iking. Dedengngen da pay san kankana na daet aped mawadwada san bobo ya binokbok. "Ene dan wada obpay nan madmadyik Palpal-iking. Iso met gayam nga inggana id wani dapay natatago." Dadaet songgep et makikan da. "Akayo," kanan Palpal-iking.

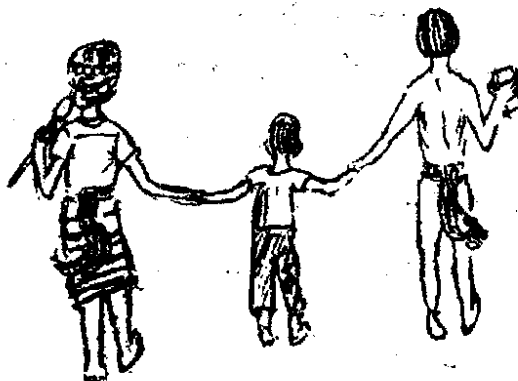
Daet kanan san esa: "Daen obpay wada nan

ikak-am isnan kidlo ya landok ay naay dampay egay
ibagbaga. Adi wada dadlo'y egay daka palayawen."

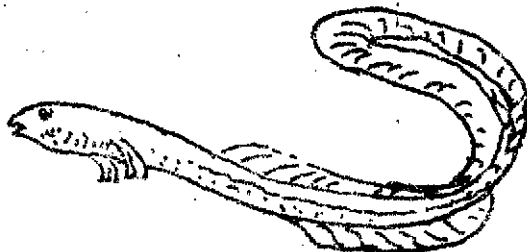
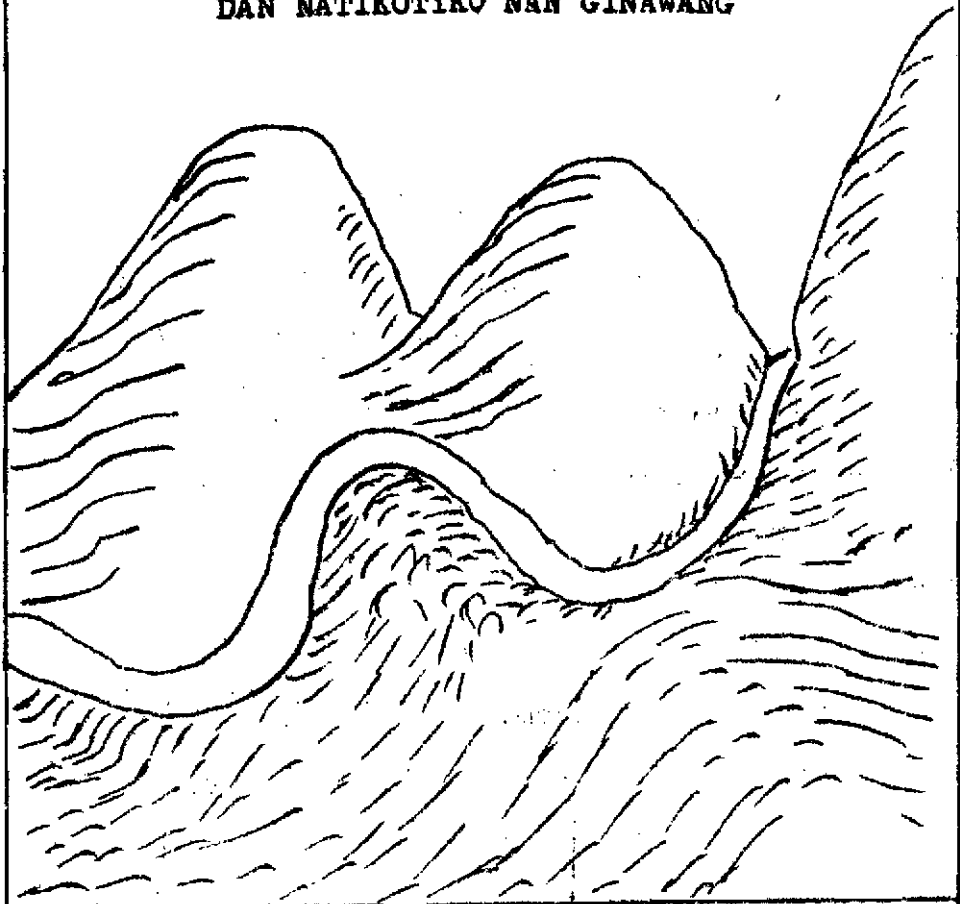
"Into nan ikkan di mangibaga. Ket no dada't
mempangpat-o adi daket tomagtag." Makwas da pay
ay mangan daet somaa san nangaiw. Dada't omey
ibaga ken da inana. Osto pay ay mawakgat daet
omey da inana ken amana et enda ayayaken. Daet
omanono et maayak.

"Inin-a kayo dakayo aman-a, ta et
bedangak es dakayo," kankanan Palpal-iking.
Dadaet somaa.

Si pay Palpal-ama ay nagala is gansa wada
baw iman ay anak-a en ginanggangsada mo wada san
madawak. Ngem kaseseg-angda dedan, ay en
mangigobgob sinan ledengda sada pay mangan.

DAN NATIKOTIKO NAN GINAWANG

DAN NATIKOTIKO NAN GINAWANG.

Napsong kano nan batawa id kasin. Ngen wada nan esa ay egay katey. Kedkedeng siya is natago. San ngadana et si Galdoki.

Si Galdoki, andoando ay ipogaw. Waay singgasot kano ay mitros san kaan-andona. Maid mangtek mo ngan nan inikkana ay natago issan napsongan nan batawa. Waay ngen san kaando-andona.

Idi nammid nan danom, pitak am-in nan batawa. Mensigab nan ikkan Galdoki ay mendaan. Ninnemnemmet is ikkana tapno maimeggan nan lota. Nin-alamid siya is kaketaketang ay men-ayosan nan danom ay omey id baybay. Nan ketang ay sinapona daida nan ginawang id wani. Nan lota ay kinaotna isnan ketketang dana pay ipag-id, daida nan bilbilig abes. Nin-alamid abes is posong isnan kagapowan nan danom.

Wada pay nan sin-agew, daet wada nan bumala

ay dalit ya pag-ong. "Kaykayatmi nan posong ay inalamidmo," Kinawin nan pag-ong ya nan dalit. "Aha, dakayo obpaysa. Gawis. Omalikayo isna. Adikayo omegyat." Kanan Galdoki kenda pag-ong ya si Dalit. Dada et men-gasing ay maisag-en ken siya. "Nintaltaltalabakowak isnan naay ay sin-agew. Naayet ay nabannobannogak. Masapol ko et nan gawis ay isdak is masdem." Nan pag-ong ya nan dalit nasokalanda nan panggep Galdoki ken daida. Inmegyaegyat si pag-ong dana et iyamma ay lomnek isnan baeyna. Si dalit adi makalayaw. Ninnemnemmet is ikkana ay mangsikap ken Galdoki. Kinwanina, "Kinwanim en nabannobannogka. Waay waday maitolongmi ken sik-a. Mo apedmo isda dakami, awnit maid makatolong ken sik-a. Ay kayatmo di?" Da et kanan Galdoki issan nemnemna, kadya ta ilaek met laeng mo getkenda ay mentalabako esak pay dedan isda daida is kapsengana.

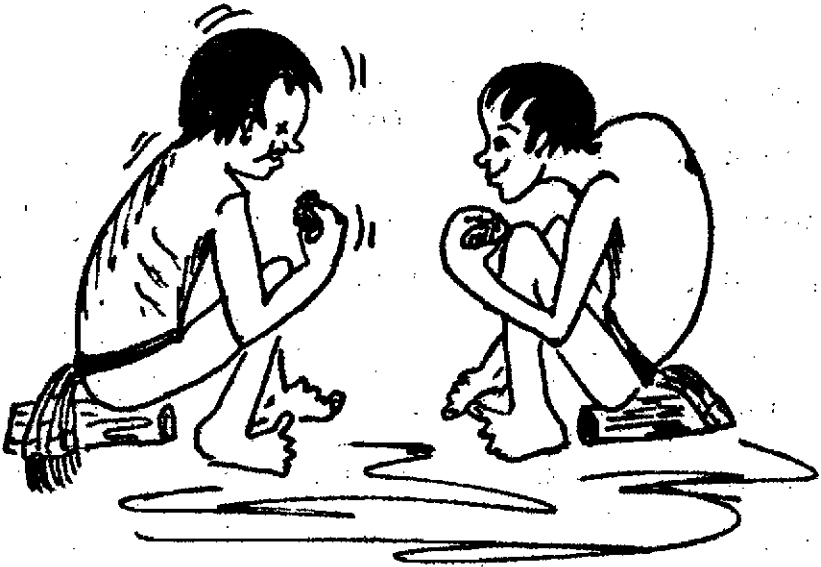
Daet ibilin Galdoki san ikkanda. Inmon-ona

si pag-ong ay mangipaan-annawa isnan ketketang
enggana isnan kagapowan nan danom tapno ~~alcalisto~~
nan men-ayosana ay omey id baybay. Somolot
pay si dalit, daet matikotiko nan ikak-ana.

Nakaliget pay si Galdoki, dana et keddagen
daida. Nakibtokibtot san dalit daet lomayaw
dana pay am-amed tikowen nan ketketang ay
mendaanana. Nan pag-ong ay immon-ona, epdas
nallos id Baybay. Si pay Galdoki adi na et
masolotan mo into nan tinolong nan dowo.
Ninbabawi et siya issan inikkana kenda pag-ong
ya si dalit. Dana et kanan issan nemnemna, mo
egayko paegyaten daida, waay dadlo waday
kadjadwak.

Siya kanona nan ningapowana ay natikotiko
nan ginawang id wani.

DA KOLTING KEN ~~BOLAG~~ BAKOG

DA KOLTING KEN ^{Bakog}~~BOLAG~~

Id kasin wadada kano nan dow a ay sin-agi ay lallalaki. Da Kolting ken ~~Bolag~~. Naam-amada dapay maid manglayad ken daida gapo isnan inoommat ken daida. Pinadas Kolting ay enmaki-alem ngen laylayden nan babbabassang ay mang-iliglig-o ken siya tay nabobolding. Adipay daet kaseseg-ang siya ay menkapkapkapokap ay sumaa is baeyda. Si es Bakog mo en makianag sayo-sayotenda siya tay nababakog. San sin-agi ay naayda, ninkabaeyda isnan esa ay baey. Si Kolting nan mentongtongaw ay pala ot-oto dapay si Bakog nan bomala ay en omanap is kanenda. Mo mamingsan ta wada nan mensenga, en makibingit si Bakog. Siya nan men-isas-aa isnan isdada. Mo waday kalni, kanayon ay idyan Bakog nan men-inet owenno nakatoltolang ken Kolting. Nan pay begas siya am-in nan kowana. Namingsan ay mangmanganda pilmi ay menkopanot san inidyan Bakog ken Kolting.

Manpaligat si Kolting isnan isdana. Isikadna ay mang-aknot isnan isdana daet mabinat san matana ay kanega goma. Nabina-binat is osto daet kaneg milagro ay kaneg ninkalolokatan san matana et makaila. Inilana et san besatna ay gavigawis ay kalni san is-isdana. Dadama et san ligetna. Kinwanina issan besatna, "Aye pay di kedsem!" Siya obpay sa nan ikka-ikkam ken sak-en gapo tay adiyak makaila." Mensesse-se san ligetna dana et alan nan bowilona et pigsapigsaana ay menpangdayday issan edeg nan besatna. Pinmodan si Bakog ay men-og-ogaog ay men-an-anina is sakit nan edegna. Ngem idi tomakdeg nasdaaw siya tay menleleteg nan awakna. Inapowapna nan edegna daet maid san bakogna.

Palalo ay men-galalasing san sin-agi isnan naalamid ken daida tay daet makaila si Bolding dapay abes menleleteg dadlo si Bakog.

PILIPINO.

Ang Pilipino ng mga kuwentong ito ay naisolat para sa mataas-taas na baitang. Maaaring magsimula ito sa ikalima hanggang sa mataas na paaralan.

Nan maikawaniyan nan sapsappit ay naayda naisolat pala isnan nangatngato ay grado. Mabalin ay mailogi isnan maikalima et enggana ay haiskol.

SI PALPAL-AMA AT SI PALPAL-IKING

Noong unang panahon may magkaibigang napakaganda and kanilang pagsasama. Kung saan naroon ang isa ay tiyak na naroon silang dalawa. Palagi silang magkasama sa pamamasyal gayon din sa ibang gawaing kagaya ng sa bukid. Kailan ma'y hindi sila naghihiwalay. Kipaiinggitan tuloy sila ng kanilang mga kanayon. "Sana'y tumulad kayo sa dalawang iyon," and naging bukambibig sa lugal nila.

Isang araw may naisipang gawin ang dalawang ito. "Magtanim tayo ng kape," iminungkahi ni Palpla-ama sa kaibigan.

"Magaling," ayon naman nito. "Ngayo't tumaas na ang halaga ng lahat ng bilingin walang ma-buti kundi itanim na lahat ang kailangan."

Kinaumagahan, dala-dala na nga ni Palpal-iking ang baon. Papunta na siya kina Palpal-ama. Nang makarating siya roon tamang-

tama na papanaog rin ito. "Nariyan ka na pala," ang pasalubong niya kay Palpal-iking. "Papunta na rin sana ako sa inyo. Mangyari-ako,e, baka malalim pa rin ang panaginip mo."

"Hindi naman," tawa ng kanyang kaibigan.

"At saka maagang nagising ang aking ina. Pagkahanda niya ng aking baon ay ginising niya rin ako." At sila'y lumakad.

Hindi nagtagal nakarating sila sa bundok.

"Maganda yata sa lugar na ito," mungkahi ni Palpal-ama. "Hindi masyadong malilim. Tamang-tama pati ang lupa sa kape."

"Magsimula na tayo," sang-ayon naman ng pinagsabihan.

Madilim-dilim na nang matapos nilang linisin ang kaingin. Lahat ng kahoy ay naputol. Ang mga damo ay nabunot na rin. Pagkatapos ay masasaya na silang pauwi.

Nang gabing iyon sa gubat dumating si Daga.

'Ay naku," Iyak nito. "Bakit nila ito lininis?"

Wala na kaming pagtataguan. Tiyak na mamamatay kami pag nagkataon. kailangang gumawa ako ng paraan! Pagkatapos ay binigkas niya ang mga sumosunod na taludtud:

Kipkipaas, kipaas, magsitubo kayong aas

Kibkibullos, kibullos, magsitubo kayong bullos

Kibbibiiit, kibiit, magsitubo kayong sibiit.

Pagkasabi niya nito ay unti-unti ngang nagsitubo uli ang mga kahoy at damo. Ang lininis nina Palpal-ama at Palpal-iking ay bumalik sa dating anyo.

Kinaumagahan ay nagbalik ang magkaibigan sa gubat. Iniisip nilang sunugin ang mga damo at bungkalin ang lupa. Samantalang naglalakad sila sinabi ni Palpal-iking sa kanyang kasama; "Sa susunod na pagpaunta natin dito'y hingin nating tumulong ang ating mga ama. Kehit sa pagbungkal man lamang ng lupa. Sa gayon makakapagtanim tayo bago magtag-init."

"oo nga," sigaw naman ni Palpal-ama. At maari tayong tulungan ng ating mga ina sa pag-tatanim."

Pagdating nila sa gubat ay ganoon na lamang ang kanilang pagkamangha. Sila'y sinalubong ng nagwawasiwasang mga damo na parang nangungutya at parang nagsasabing: "Sayang na pagod. Sayang na sayang."

"Ito nga ba ang ating kaingin? Hindi ba tayo naligaw?" Sunod-sunod ang tanong ni Palpal-ama sa kanyang kaibigan. Nang walang sumasagot tiningnan niya ito. Si Palpal-iking ay nakatulalang parang isa sa mga nakatayong kahoy. Hinawakan niya ito sa balikat at niyogyog. "Palpal-iking, ano bang nangyari sa inyo? Naririnig mo ba ako?" Saka na lamang unti-unting kumilos ang kanyang kaibigan.

"Ha, bakit ano bang sinasabi mo? Ano bang nangyayari?"

"Tinatanong ko kung ito nga ang ating lini-

nis kahapon? Hindi ba tayo naligaw?" Ang ulit ni Palpal-ama.

"Anong naligaw? Ito nga ang ating kaingin. Talaga namang napakasakit na biro ito. Sino kaya ang may galit sa atin na ibig gumanti? Wala naman akong naisip na kinaaway. Hindi ko lang alam?"

"Kung ako ang inyong tinutukoy wala rin akong maisip na kinasamaan ng loob. Baka lang mga taong naiinggit sa atin ang may kagagawan nito. Ngunit bakit natin ito pag-aawayan? Ang mabuti pa siguro'y linisin nating muli at idalangin na lamang na sana'y huwag namang mauulit pa." Kaya't ganoon na nga ang nangyari. Ngunit pag-uwi nila sa hapong iyon ay pumalit si Daga. Ibinalik niya sa dating anyo ang mga kahoy at damo.

Naagang-maaga pa'y patungo na muli ang magkaibigan sa gubat. Kasama na nila ang kanilang mga ama. Pagdating nila doon ay lalo

silang namangha. Hindi sila makapaniwala sa kanilang nakita.

"Saan ba dito ang inyong kaingin?" tanong ng ama ni Palpal-ama. Kapwa nakatunganga ang magkaibigan. Hindi sila makaimik.

"Baka naman kung ano-ano ang kalokohang nasa isip ninyo," ang galit naman ng ama ni Palpal-iking. "Tiyak na hindi kaingin ang ipinupunta ninyo dito." Pagkatapos ay tumakad ang dalawang matatanda. Pumunta sila sa isang dako ng gubat upang kumuha ng kahoy na panggatong.

Ang magkaibigan naman ay naiwan at nag-isip kung ano ang mabuting gawin. Matagal na walang imikan. Mayamaya'y napalundag si Palpal-ama. "A, alam ko na. Palpal-iking, alam ko na kung ano ang ating gagawin. Pakinggan mo. Linisin mating mabuti ang ating kaingin at mamayang gabi ay magmasid tayo. Hintayin natin ang may kagawan nito. At Kapag nahuli natin siya walang patawad. Ating parurusahan ng pagkabigat-bigat."

Maghapon uli silang nagtrabaho. Nang gumabi na, pumuwesto sila sa isang sulok at nag-abang. Nang lumalim na nga ang gabi ay dumating si Daga. Samantalang nagtratrabaho si Daga ay dahan-dahang lumapit ang mga lalaki. Pagkatapos ay bigla nilang dinakma ito.

"Di yata't ikaw pala ang may kagagawan nito! Hindi mo man lang inisip ang aming paghihirap, para malinis ito! Ngayon, papatayin ka namin."

Dali-dali namang nagmakaawa si Daga. "Huwag, huwag ninyo akong patayin at isasama ko kayo sa aking bahay. Doon ay may gantimpalang ibibigay ko sa iyo. Pangako 'yan."

Nagtawanan ang magkaibigan. "Sa palagay mo ba'y paniniwalaan ka namin?" Ang sigaw ni Palpal-ama. "Humanap ka na riyang pinakamalaking bato at ating dudurugin ang katawan nito," ang utos ni Palpal-ama sa kanyang kaibigan.

"Bakit hindi natin siya bigyan ng pagka-

kataon?" tanong ng pinagsabihan. Malay mo nga naman. Basta higgpitan mo lang ang tali at baka tayo maisahan."

At sila'y lumakad. Nang makarating sila sa bukid biglang lumundag si Daga sa isang lungga.

"Aba, at ngayo'y gusto tayong linlangin ang walang hiyang ito. Baka akala mong makalalayo ka. Mabuti pa'y lumabas ka na riyon at kung hindi ay susunugin namin itong lungga."

Nang marinig ni Daga ang pagbabanta ng mga lalaki ay lumabas ito at muling lumuhod na nagmamakaawa.

"Hindi na ito mauulit. Talagang may ibibigay ako. At ang mga ito ay hindi ninyo makikita kahit saang dako ng daidig."

"Bigyan natin siya ng huling pagkakataon," sabi ng isa. At sila'y muling lumakad. Sa wakas ay nakarating sila sa isang kuweba. Paglapit nila sa pintuan ay napalukso uli si

Daga at pumasok sa loob. Dahil dito'y galit na galit ang magkaibigan. Inipon nila ang lahat ng tuyong damo roon at kanilang sinigaan. Si Daga na nasa loob ay sumilip at nakita niya any apoy. Takot na takot ito kaya't dali-daling lumabas. "Patayin ninyo ang apoy. Ito ang bahay ko. Pumasok kayo," ang muli niyang pagsusumamo. Nang pumasok ang dalawa sa loob ng kuweba ay halos mabulag ang kanilang mga mata sa sirag ng gangsa na nakabitin sa isang sulok. Sa isang sulok naman ay nakita nila ang bakal at isang sandok na kahoy.

"Ang mga ito ang gantimpalang ibibigay ko sa inyo," simula ni Daga. Pumili kayo sa dalawa kung alin ang gusto ninyo."

Nag-agawan ang dalawa sa gangsa. Si Palpal-ama dahil siya ang mas malaki ang nakakuha ng gangsa. Mangiyak-iyak si Palpal-iking. Ayaw niyang kunin ang sandok at bakal. Si Palpal-ama naman ay dali-daling lumabas at pauwi.

"Huwag kang umiyak," sabi ni Daga kay Palpal-iking. "Oo nga't maliliit na bagay itong inyo ngunit may halaga rin." Hindi mo ba alam na kahit ang piso kung may nawawalang isang pera ay hindi buo? Iyon ang katulad nito. Tahan na at ipapakita ko sa inyo kung paano mo ito gagamitin. Pagkatapos kinuha ni Daga ang sandok at binigkas ang ganito; Sandok, sandok, gusto ko ang kanim. Pagkatapos ng pangungusap ay isang bandehang kanin ang lumapag. At kinuha rin niya ang bakal. Bakal, bakal gusto ko ang karne. At isang mangkok na karne rin ang nanatag na doon.

Nang makita ito ni Palpal-iking ay tatawawang tawang naghanda at kinuha ang mga bagay na ito. Sumunod siya kay Palpal-ama. Naabutan niya ito sa daan at sabay silang umuwi.

Malayo-layo pa sila sa bayan ay naglabasan nang mga tao dahil sa sinag ng gangsa. Ang mga magulang din nina Palpal-ama at Palpal-iking ay naroroon.

"Iyon ang aming anak, 'yong may hawak ng gangsa," sabi ng ina ni Palpal-iking.

"Hindi, si Palpal-ama ang may hawak ng gangsa. Hindi mo ba nakikita at mas malaki ang katawan?" giit naman ng ina ni Palpal-ama.

"Bakit ba kailangan pang pag-awayan ninyo 'yan?" ang sigaw ng isa sa mga nanonood. Mabuti pa'y maghintay na lamang kayo. Total darating din sila."

At dumating na nga ang dalawa. Nang makita ng mga magulang ni Palpal-iking ang kanilang pagkakamali ay napahiya sila. Dali-dali silang umuwi. Ang mga magulang naman ni Palpal-ama ay nagbigay ng kaunting halo-halo bilang parangal sa kanya. Pagdating na pagdating ni Palpal-iking sa kanila ay galit na galit ang kanyang mga magulang sa kanya. "Umalis ka sa bahay na ito," ang sigaw ng kanyang ina. Kinuha naman ng kanyang ama ang bakal at sandok na hawak-hawak ni Palpal-iking at ihinampas sa kanya. "Wala kang kuwentang anak. Ano ang makukuha mo sa sandok na 'yan? Mabuti pa kaya'y dalhin mo na ang mga 'yan

sa kung saan mo gusto at huwag ka nang magpapakita pa dito."

Umiiyak si Palpal-iking samantalang pinupulot niya ang mga ito. Pagkatapos ay umalis siya ng bahay. Nagungo siya sa gubat. Naglakad na lamang nang naglakad. Nang gumabi na ay nakakita siya ng isang kubo. Pumasok siya at naramdaman niyang gutom na gutom. Kinuha niya ang sandok at bakal. Pagkatapos ay inulit niya ang sinabi ni Daga. Hindi nagtagal ay handa na ang kanyang pagkain. Nang makakain na siya ay natulog. Ganoon ang naging buhay niya sa kubong iyon. Kumain - matulog.

Isang araw may mga mangangahoy na nagpaginga sa kubong iyon. Nang sila'y nakaupo sa labas narinig nila ang nagsasalita sa loob. Sumilip sila at nakita nila si Palpal-iking na naghahanda ng kanyang tanghalian. Nakita nila kung papaano niya ginagamit ang sandok at bakal. Pagkatapos pumasok sila at humingi ng pagkain. Tuwang-tuwa naman si Palpal-iking na nag-anyaya.

"Di yata't may galing ka palang itinatago?" ang kanilang tanong. "Pero bakit hindi mo ito sinabi sa inyong mga magulang? Di sana'y hindi ka nila pinalayay?"

Ipinaliwanag naman ni Palpal-iking ang lahat. "Hindi ko ito sinabi sapagka't hindi nila ako binigyan ng pagkakataon."

Pagkakain ay nagpasalamat sila at sila'y umuwi. Ibinalita nila ang lahat sa mga magulang ni Palpal-iking. "Puntahan ninyo ang inyong anak," ang sabi nila. "Mayroon siyang anting-anting. Kahit hindi kayo magtatrabaho maaari kayong makakakain. Ang ginagamit niya ay ang sandok at bakal."

Kinaumagahan na nga ay pinuntahan siya ng kanyang mga magulang sa bundok. Umiiyak ang kanyang inang humuhingi ng tawad. Ang kanyang ama ay ganoon din. Ginawa nila ang lahat para nakombinsi nila si Palpal-iking. Sa wakas ay nangusap si Palpal-iking. "Alam kong tumatanda na kayo kaya't kailangang ipaglingkuran ko

kayo." At silay nagyakapang lahat at umuwi.

Sa kabilang dako naman kina Palpal-ama bagamat may gangsa nga sila na ginagamit pamin-san-minsan kung may kanyaw ay kailangan pa ring maghirap sa trabaho para makakain.

KUNG BAKIT LUMILIKO ANG ILOG

Noong unang panahon ayon sa mga kasabihan ang daigdig ay nagunaw sa malaking baha. Lahat ng mga tao'y namatay maliban sa isang matanda. Ito ay si Galdoki.

Si Galdoki ay napakatangkad. Humigit-kumulang na 100 metro. Walang makapagsasabi kung papaano siya nakaligtas sa bahang ito. Maaaring dahil sa kanyang taas.

Nang humupa na ang tubig ito'y punong-puno pa rin ng putik. Hindi makakalakad si Galdoki. Nag-isip-isip siya kung papaano niya mapapatuyo ang putik na ito. Pagkatapos, gumawa siya ng daanan ng tubig na patungong dagat. Ito ang mga ilog ngayon. Ang bunton ng lupa na kanyang hinakot dito ay siyang mga bundok ngayon.

Isang araw biglang may lumitaw na pagong at igat sa ginagawa niyang ito. "Nagustuhan namin itong ginawa mong daanan ng tubig", ang sabi ng

dalawa.

"Al kayo pala. Mabuti naman. Lumapit kayo rito sa akin. Huwag kayong matakot," sabi ni Galdoki sa dalawa. Masaya ngang nagsilapit ang dalawa. "Tamang-tama ang dating ninyo. Maghapon akong nagtatrabaho at ngayo'y pagod na pagod ako. Ang kailangan ko ngayon/ay masarap na hapunan."

Naramdaman ng dalawa ang ibig ipahiwatig ni Galdoki. Natakot ang pagong at umurong sa kanyang kartutso. Ang igat na hindi makakaalis ay umisip ng paraan upang makaiwas. Maya-maya'y sinabi niya kay Galdoki: "Kung gayo'y pagod na pagod ka. Baka naman sakaling makatulong kami. Samantalang kung kakainin mo kami sino pa ang tutulong sa inyo?" Sinabi ni Galdoki sa kanyang sarili: Sige nga tingnan ko lang kung marunong magtrabaho ang dalawang ito. Bukas ko na sila kakainin.

Binigyan ni Galdoki ang dalawa ng gawain. Nauna si Pagong sa tubig at sinabing palawakin nito ang dadaanan at ang pinanggagalingan ng

tubig. Sa gayon madaling lalabas ito at madali ring aagos sa dagat. Sumunod naman ang Igat. Ngunit habang gumagawa ang dalawa ay palakas nang palakas naman ang lumalabas na tubig at lalong lumiko ang kanilang ginagawa.

Nagalit si Galdoki sa kanyang nasaksihan. Hinabol niya ang dalawa. Takot na takot ang Igat. Tumakbo siya at sinundan ang daanan ng tubig. Lalo niya itong liniko. Si Fagong naman na iba ang dinaanan ay malayo na patungong dagat. Hindi na nasundan ni Galdoki ang dalawa. Lungkot na lungkot siya sa kanyang ginawa. Nasabi na lamang niya sa kanyang sarili: "Kung hindi ko sana sila hinabol marahil ay may makakasama ako." Nakita niya na iyong pagliliko ng Igat ay siya namang pagliliko ng daanan ng tubig. Ito ang dahilan kung bakit ngayon ang ilog ay lumiliko.

SI KOLTING AT SI BAKOG

Noong unang panahon daw ay may magkapatid na lalaki, sina Kolting at Bakog. Matatanda na sila ay wala pa ring umiibig dahil sa kanilang kapinsalaan. Sa tuwing liligaw itong si Kolting ay pinagtataguan siya ng mga dalaga dahil hindi siya makakita. Sa ganitong nangyayari ay wala na siyang nagawa kundi pakapa-kapang umuwi. Ganoon din si Bakog. Gustong-gusto ng biruin ng mga dalaga dahil sa kanyang pagkakuba.

Ang magkapatid na ito'y magkasamang nani-nirahan sa isang bahay. Si Kolting ang nama-mahala sa bahay at tiga-luto sanantalang si Bakog ang naghahanap ng pagkain. Paminsan-minsan kapag may kanyaw ay pinupuntahan niya para makahingi ng libreng karne. Ito ang kanyang iniuuwing pang-ulam. Sa tuwing may karne ay ibinibigay ni Bakog kay Kolting ang

matigas na bahagi at ang mga boto. Ang lahat ng laman ay kanyang sinasarili.

Isang araw nang sila'y kumakain binigyan nga ni Bakog si Koltong ng napakatigas na bahagi. Hirap na hirap itong huli sa pagkagat. Ngunit sa kapipilit niyang kagatin ito ay nabanat ang kanyang mga mata na parang goma. Nabanat ito nang nabanat hangga't nagulat na lamang siya nang walang ano-ano'y nakakakita na. Parang himala. Nakita niya ang kanyang kapatid na sarap-na sarap sa pagkakain ng puro laman. "A, napakasama mo naman! ! ! Sinasamantala mo pala ang aking pagkabulag at itinatambak mo lahat sa akin ang bahagi ng karneng ayaw mo." Dahil sa matinding galit ay pomowesto siya at tinadyakan niya si Bakog nang pagkalakas-lakas sa likod. Napatihaya siya at dumaing sa sakit ng kanyang likod. Ngunit dahan-dahan siyang tumayo. Ganoon na lamang ang kanyang pagkagulat nang maramdaman niyang tuwid na tuwid

ang kanyang katawan. Inapuhap niya ang kanyang likod. Nawala ang kanyang kuba. Sa mga pangyayaring ito'y tuwang-tuwa ang magkapatid na Koltling at Bakog.